

جایگاه ترجمه و نقش مترجم در آثار کودکان

نقد و نظر

محبوبه فیض نژاد
کارشناس ارشد پیش از دبستان

اشاره

توسعه اطلاعات و ارتباطات، عصر ما را به قول مارشال مک‌لوهان^۱ به «دهکده‌ای جهانی» بدل کرده که از ویژگی‌های آن، سرعت اشاعه و دستیابی به اطلاعات است. در این عصر، ترجمه آثار ملل مختلف، وسیله‌ای است برای تبادل تجربه‌ها و دانش در زمینه‌های گوناگون علمی، صنعتی، سیاسی و فرهنگی. در دهه‌های اخیر، ایجاد پل‌های ارتباطی فرهنگی با سایر کشورها، یکی از موضوع‌های مهم جهانی بوده است. این ارتباط و تبادل فرهنگی از طریق رسانه‌های جمعی میسر است؛ به‌ویژه کتاب و نشریات که نسبت به سایر رسانه‌ها، اثر عمیق‌تری بر مخاطب خود می‌گذارند. ادبیات نیز نسبت به سایر موضوعات کشش بیشتری در خواننده ایجاد می‌کند.

پس می‌توان نتیجه گرفت که یکی از راه‌های صحیح تبادل فرهنگی «ترجمه آثار ادبی ملل» است. در حوزه ادبیات کودکان، نیز ضرورت ترجمه برای آشنایی کودکان با فرهنگ‌ها و آداب و رسوم مختلف، به‌خوبی احساس می‌شود.

کلیدواژه‌ها: ترجمه، ادبیات کودکان، کتاب.

تعریف ترجمه

ترجمه عبارت است از برگردان نوشته یا گفتاری از زبان مبدأ به زبان مقصد. مطلوب‌ترین نوع این انتقال آن است که هیچ بخشی از صورت و معنی از بین نرود. **نایدا**، زبان‌شناس و مردم‌شناس برجسته آمریکایی معتقد است: «ترجمه خوب، ترجمه‌ای است که در آن مترجم توانسته باشد برای متن زبان مبدأ، نزدیک‌ترین و مصطلح‌ترین معادل را در زبان مقصد بیابد. در چنین ترجمه‌ای، نخست انتخاب درست معنا مهم است و سپس رعایت سبک.»

استنلی ان. وین^۲ در مقاله‌ای

با عنوان «نکته‌هایی در مورد ترجمه» می‌نویسد: «شمار بسیاری از اشخاص خود را مترجم متبحری می‌دانند، اما در واقع تعداد افرادی که از این هنر سر رشته دارند، بسیار کم‌اند. تصور این که دانستن یک زبان خارجی برای کار ترجمه کافی است، اشتباه محض است. حتی اگر فردی زبان خارجی را به‌طور کامل بداند مگر این که ترجمه با استعداد شخصی و بالاتر از همه قدرت نگارش مترجم به زبان مادری همراه باشد.»

رونالد ناکس^۴، در مورد ترجمه به‌ویژه ترجمه کتاب‌های مربوط به کودکان می‌گوید: «به‌جای ردیف کردن لغات و اصطلاحات، بهتر است تصویر زنده‌ای را در ذهن بچه‌ها ایجاد کرد. به‌ویژه روانی ترجمه را باید در نظر داشت. کودکان نباید متوجه شوند آن چه که می‌خوانند، ترجمه است. توجه به آهنگ کلمات و اصطلاحات در این گونه ترجمه‌ها از اهمیت زیادی برخوردار است. در حقیقت، باید انصاف داد که مترجم با کار پرزحمت خود، کتاب را دوباره خلق می‌کند.»

شماره ۴۲
شماره ۱
پاییز ۱۳۹۰

خصوصیات مترجم

- به‌طور کلی خصوصیات مترجم خوب را می‌توان چنین برشمرد:
- احاطه به زبان مبدأ (زبانی که از آن ترجمه می‌شود)
- تسلط به زبان مقصد (زبانی که به آن ترجمه می‌شود)
- آشنایی با موضوع متن مورد ترجمه
- رعایت امانت در متن
- حفظ سبک نویسنده (در نظر گرفتن نظم یا نثر بودن متن).

مترجم ادبیات کودکان باید بداند که ارتباط بین زبانی مستلزم درک این نکته است که آن چه بیانش به یک زبان آسان است، شاید در زبان دیگر مشکل باشد. وی باید به حالت روایتی داستان در هر دو زبان آشنا باشد. هم‌چنین بلوغ اخلاقی و حساسیت داشته باشد، زیرا کودکان که دوران رشد و تکامل را طی می‌کنند، از طریق ترجمه مطالب خوب این امکان را می‌یابند که با نحوه زندگی دیگران آشنا شوند و این امر موجب غنای فکری آنان می‌شود و تنوع بی‌انتهای فرهنگ‌های موجود بشری را به آنان نشان می‌دهد.

مترجمانی که برای کودکان تلاش می‌کنند، کار پرزحمتی را بر عهده دارند. آنان باید آن چه را که در فکر نویسنده می‌گذرد، در ذهن خود مجسم کنند و بعد به زبان دیگر و به گونه‌ای روان برای خوانندگان کودک خود برگردانند. این کار به سادگی میسر نیست، مگر این که مترجم قلمی توانا و دیدی وسیع در مورد ذوق و سلیقه کودکان داشته باشد. دنیای آنان را بشناسد و اهداف حال و آینده آن‌ها را در نظر بگیرد. کار مترجم به‌ویژه مترجمی که برای کودکان به ترجمه می‌پردازد، ایجاد ارتباط نزدیک بین نویسنده اصلی و خواننده است. کودکان اگر از مطالعه کتاب یا نشریه‌ای خسته شوند، مشکل بتوان بار دیگر آنان را به خواندن کتاب یا نشریات دیگر تشویق کرد. مترجمان آثار کودکان بیش از آن چه تصور می‌شود باید از خود ابتکار به خرج دهند و مسؤولیت بیش تری بر عهده بگیرند تا این نسل هر چه بیش تر به مطالعه علاقه‌مند شوند و با مواد خواندنی (کتاب و نشریات) احساس بیگانگی نکنند. در نظر گرفتن صلاحیت کسی که کار مترجمی آثار کودکان را بر عهده می‌گیرد، ضروری است، چرا که هر کس صلاحیت پل زدن بین دو فرهنگ را ندارد.

مترجم موفق به‌ویژه در حیطة کودکان باید دو هدف مهم را دنبال کند: نخست، مطالب مورد ترجمه از هر جهت آموزنده و هدایتگر کودکان باشد. راه درست زندگی و شرافت انسانی را به آن‌ها بیاموزد و آنان را با افکار متعالی و پیشرفته، آزادی، برابری و برادری انسان‌ها و مبارزه با جور، استبداد، استثمار و بی‌عدالتی اجتماعی آشنا سازد. دوم، ترجمه با سلامت، شیوایی و عاری از غلط‌های دستوری صورت گیرد تا زبان درست و اصیل فارسی و درست نوشتن را نیز به کودکان بیاموزد.

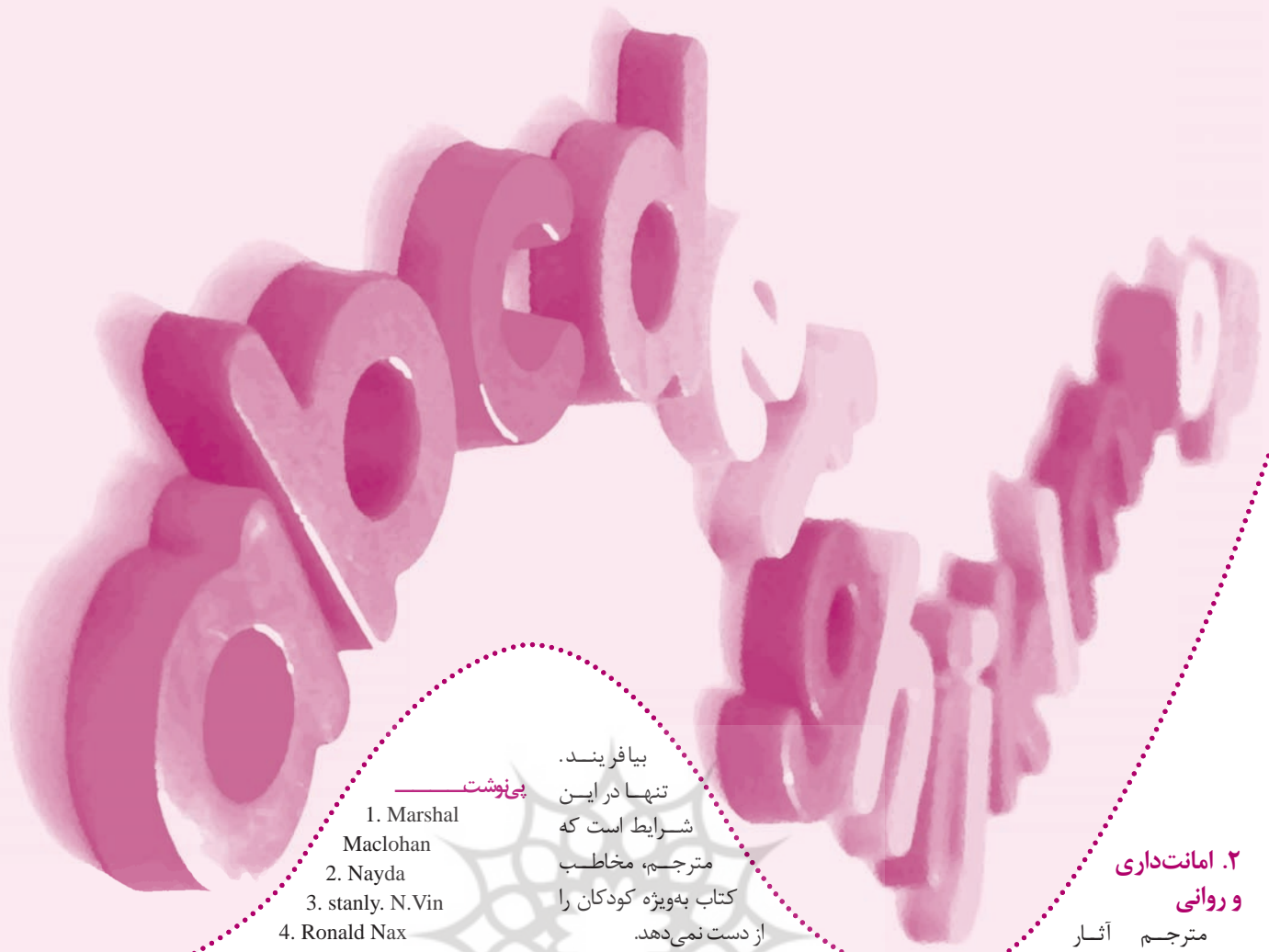
معیارهای ترجمه خوب برای کودکان

۱. انتقال فضای ذهنی

پیش از هر معیاری، مترجم باید متوجه منظور نویسنده شده باشد تا بتواند آن چه را که در ذهن نویسنده بوده است، ترجمه کند و به مخاطب انتقال دهد. این امر در ترجمه، انتقال فضای ذهنی نویسنده به مخاطب از طریق مترجم نامیده می‌شود.

- مترجم ادبیات کودکان باید بداند که از تباط بین زبانی مستلزم درک این نکته است که آن چه بیانش به یک زبان آسان است، شاید در زبان دیگر مشکل باشد

۲. امانت‌داری و روانی

مترجم آثار کودکان باید دو اصل امانت‌داری و سلیس‌نویسی را مدنظر قرار دهد. از دو اصل ذکر شده، سلیس‌نویسی بسیار مهم‌تر است، چرا که کودکان نمی‌توانند مانند بزرگسالان با هدفی خاص کتابی را انتخاب کنند و منظور مترجم را به راحتی متوجه شوند. کودکان کم‌حوصله هستند و اگر ترجمه متنی سلیس نداشته باشند، به راحتی جذب تلویزیون و رایانه پرجاذبه می‌شوند.

۳. مشکل بازی‌های زبانی

مترجم خوب باید با ساختار زبان فارسی و زبان مبدأ آشنا باشد. چون گاه در زبان‌های بیگانه (غیرفارسی) جملات به گونه‌ای نوشته می‌شوند که ترجمه صرف آن‌ها مخاطب را سردرگم می‌کند. برای مثال، در ادبیات کودکان بازی‌های زبانی بسیاری وجود دارند و مترجم نمی‌تواند ترجمه همان واژه‌های متن اصلی را بنویسد، بلکه باید از گنجینه لغات فارسی استفاده کند و بازی‌های زبانی جدیدی

بیافریند. تنها در این شرایط است که مترجم، مخاطب کتاب به‌ویژه کودکان را از دست نمی‌دهد.

۴. انتخاب کلمات

مترجم موظف است در عین وفاداری به متن اصلی، واژه‌هایی را انتخاب کند که با آن‌ها فهم کتاب برای مخاطب، به‌ویژه کودکان، آسان‌تر شود. از طرف دیگر، در ترجمه علاوه بر انتخاب کلمات ترکیب آن‌ها نیز در جمله مهم است. چرا که در حوزه ترجمه کودکان، مترجم باید واژه‌هایی را برگزیند که برای این گروه سنی قابل فهم است. در پایان، شایان توجه است که یک مترجم خوب، به‌ویژه در زمینه آثار کودکان، باید با توجه به فرهنگ و عرف جامعه ایران کتاب را انتخاب کند. هم‌چنین باید محدودیت‌های واژگانی کودکان را بداند و با استفاده از همین واژگان محدود، منظور نویسنده را به خوبی منتقل کند. چرا که در حوزه کودکان مهم‌ترین کارکرد کتاب لذت بردن است و مترجم با ترجمه‌ای ضعیف از کتاب، امکان دارد که لذت کتاب خواندن را در کودک برای همیشه از بین ببرد.

پی‌نوشت

1. Marshal Maclohan
2. Nayda
3. stanly. N.Vin
4. Ronald Nax

منابع

۱. انواری، آرزو. «بررسی مشکلات ترجمه ادبیات کودکان». نشریه کتاب ماه کودک. سال یازدهم. شماره ۷. مرداد ۱۳۸۸.
۲. سجودی، فرزانه. «ارتباطات بین فرهنگی: ترجمه و تأثیر آن در فرایند جذب و طرد کودکان». نشریه تحقیقات فرهنگی. بهار ۱۳۸۷.
۳. حری، ابوالفضل. «حضور مترجم در متن روایی». نشریه پژوهش زبان‌های خارجی. شماره ۴۶. پاییز ۱۳۸۶.
۴. ابراهیمی، خدیجه. بررسی وضعیت کتاب‌های ترجمه شده کودکان. فصل‌نامه کتاب. شماره ۴۴. ۱۳۸۶.
5. Baker, Jean, (2005). *Towards a methodology for Investigating the style of a Literary Translator*, Targe (2): 241 - 265.
6. www. noormags. com
7. www. ibna. com
8. www. wikipediya. org
9. www. hamshahrionline. ir
10. www. Tebyan. net

